

XXXIX. évfolyam 3. szám.

Budapest, 1904. január 17.

NÉPNEVELŐK LAPJA

Nevelés-oktatásügyi és társadalmi hetilap.

A Magyar Tanítók Otthonának,
a Tanítók Országos Bizottságának és a Budapesti Tanító-testületnek

HIVATALOS KÖZLÖNYE.

MEGJELENIK MINDEN VASÁR NAP.

Felelős szerkesztő:

SZABÓ BUGÁTH LÁSZLÓ

Budapest, VII. ker., Damjanich-utcza 34. szám,

Kiadó: MAGYAR TANITÓK OTTHONA.

Budapest VIII., József-körut 8. szám

BUDAPEST, 1903.

ELEK LIPOT KÖNYVNYOMDAJA

VII., Kertész-utcza 20.

A legjobb
kárpitós és asztalos
butorok kaphatók

Stiller Ignác
kárpitós és diszitónél,
a ki elvállal minden e
szakmába vágó munkát.

BUDAPEST, VII., Garay-u. 44.

Pfeifel Nándor
BUDAPEST,
VIII., Fhg. Sándor-tér 4.

Légszesz-, vízvezeték, angol
árnyékszék, fürdőszoba, va-
lamint bármely rendszerű
csatornázások berendezése.
Épület- és mindennemű
bádogosmunkák műhelye.

Költségvetéssel, fölvilágosi-
tással díjtalanul áll rendel-
kezésre.

A MAGY. KIR.

ZENE-AKADÉMIA és NEMZETI ZENEDE
mélyen tisztelt Tanári kara szívesen elismerte, hogy

REMÉNYI MIHÁLY
Budapest, IV., Kirly-utca 44c,

mű-hegedű készítő saját készítményű hegedűi nemcsak kifünő hangú és művésziesen készült hangszerek — de a külföld jelenkori mesterkészítményeivel a versenyt sikeresen kiállják, azért

ha jó hegedűt akar venni: ezt jutányos árban csakis Reményitől szeresheti be.

ha hegedűje el van törve: azt kezeség mellett Reményi megjavítja.

ha hegedűje gyenge vagy nem szép hangú: tételesen bele legujabb Reményi-féle hangfokozó gerendát, mely által az sokkal jobb, erősebb, szebb és kellemesebb hangot kap.

Biztos siker bármely hegedű-vagy gordonkánál. — ha hegedűje nem szép lakkozású — Reményi olajlakója által sokkal szebb és értékesebb lesz.

Ha tiszta tartós húrra van szükség, vegyen „Reményi Burmester”-féle quinttisztá hűrt Budapesten, Király-utca 44c szám alatt, hol dús raktárát találja az összes hangszereknek. Valódi olasz, francia, angol, német és magyar régi mesterhegedűk, violák és gordonkák vételo és eladású a legmagasabb árákig. Finom francia vonók, tokok, gyanták, valódi „Weichhold”-húrok. Legujabb szerkezetű és díszes kivitelű cimbalmok.

Jskolák, dalárdák és templomok részére európai és amerikai berendezésű

HARMONIUMOK.
AZ ÖSSZES
fa-, réz-, fuvó- és ütő-hangszerek, önműködő zeneművek javítása és hangolása kezeség mellett.

Zongora hangolások eszközlése. Kivitel nagyban és kicsinyben. Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

NÉPNEVELŐK LAPJA

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI- ÉS TARSADALMI-HETILAP

A MAGYAR TANÍTÓK OTTHONÁNAK,

▲ TANÍTÓK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK és a BUDAPESTI TANÍTÓTESTÜLETNEK
HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden vasárnap.

Előfizetés: egy évre 12 korona, félévre 6 korona, negyedévre 3 korona.

FELELŐS SZERKESZTŐ: **SZABÓ BUGÁTH LÁSZLÓ.**

„Pedagógiai eset.“

Egy embernek rettenetes haláláról beszéltek napokon keresztül a lapok. És méltán. Mert az az eset nagy eset. Nagy azon viszonyoknál fogva, amelyek között lejátszódott.

Az eset nemcsak szociológiai szempontból érdekes és tanulságos, hanem paedagógiai esetnek is.

Egy jelentékeny ember „felküzd magát“ a semmiből. A „porból“ emelkedik ki, miként a nagy erejű Kinizsi. Csakhogy ezt a modern hőst nem a fizikai erő, hanem a szellem ereje emeli. Az okosság, az élelmesség, a ravaszság, a furfang, egyszóval az értelemnek az összes ösztönök legaljasabbja, a kapzsiság ösztöne által mozgott ereje emeli. Az emberek, a kis emberek egész sokaságának existenciáját teszi tönkre. Vérből hizik, miként a pók. Meghuzódik egy rekeszben, mint nyolclábu érdektársa és onnét a vélt biztos helyről a legteljesebb könyörtelenséggel fojtogatja az áldozatokat.

A sikere rendkívüli. Mintegy másfél száz ház kerül a tulajdonába, azonfelül tömérdek készpénz, melynek hatalmával ránehezedik egy egész nagy vidéki városra és kerületére.

Megveszi a „közbizodalmat“ és „közszeretetet“. Részesé lesz a törvényhozó hatalomnak. Idefent senki sem kérdezi, honnét ered a nagy közbizodalom és a nagy szeretet, amely őt a magyar nemzet sorsának irányítói közé emeli. Igazán nagy nemzetközies vagyunk, minden nagy magyarságunk ellenére is. A pénznek nálunk sincs szaga, mint mindenütt e kerek földön.

Hanem a gondviselésnek, vagy ha valakinek jobban tetszik a Fátumnak utjai kiszámíthatatlanok, „Jeles hazánkfia“ miután nem

utonállásra, a pénz, vagy az élet követelésére, tehát kockázatos vállalkozásra adja a fejét, hanem a törvény szálaival, törvényes oltalom alatt fojtja meg áldozatait, azt hiszi, hogy biztonságban van. Nem elégszik meg a millióval. Az ő hasa megtölthetetlen. Tovább folytatja a fosztogatást. Eszébe sem jut, hogy a Fátum lesujthat. Seprőjével végig húzhat a falszegleten, szétrombolhatja a hálót és agyonlapithatja a telhetetlen pókot.

Mint mindenki, akit egy aljas ösztönnek hatalma hálójába kerít, ő is rosszul számít. Azt hiszi, hogy a korsónak soh'se szakad nyaka. Pedig hát, ime, nyaka szakadt. Száznegyvenkilenc háznak a tulajdonosát földönfutóvá lehetett tenni büntetlenül, a százötvenediknek a gazdája azonban, mint a Végzet kiszemelt eszköze, lesujtott és eltiporta a pókot. Intő jelül arra, hogy még ebben a mi legbölcsebben berendezett társadalmi rendünkben is utóléri a gátságot a Nemezis.

A katasztrófát előidézett eset csak borzalmassága miatt rendkívüli. Egyébként a naponként sokszor előforduló furfangos és lelketlen csalások egyike.

Egy jómódu öreg parasztot szorongatnak a hitelezői. Hogy meküljön, bizonyára a később összetiport póknak a tanácsára fizetéseképtelenséget szimulál. Hogy hitelezőit kijátsza, a vagyonát ráiratja ügyvédjére, aki ezután a magának is tekinti az egész nagy parasztbirtokot, kinulazza, földönfutóvá teszi a paraszt családot.

Lelkiismerete nincs, az nem bántja. Mégis fél. A megcsaltak bosszujától fél. És a félelem, mint sok más társának, ő neki is „emberbaráti nemes érzelmeket“ plántál a szívébe. Tudja, hogy a végső elkeseredés rossz tanácsadó. Az öreg Sibrulnak elrabolt kenyér helyett kegyelem-morzsákat juttat. A megrabolt unokáját pedig nevelteti, a mi sőtalan kenyerünkhöz juttatja, hogy a fiak és unokák legalább az éhenhalástól mégis megmeneküljenek. Sőt ki tudja, hátha még a hála szende virága is kivirul a Sibrul-nemzetség szívében. Hanem a Sibrulok — atyafiak. Vadrácok. Nem hangolja őket hálára a „jótétemény.“ Éppen mikor a bíróságtól, tehát a harácsolás tisztének munkájából jön, megrohanják és eltiporják vérlázító kegyetlenséggel. Miként a kígyónak, szétzuzzák a fejét; azt a fejét, amelynek harácsolás gondolatain kívül más állandó lakója nem volt.

A katasztrófa első pillanataiban az életnek még a harácsolás szenvedélyénél is erősebb ösztöne erőt vesz a nyomorulton. Az első sebekkel kétségbeesetten menekül. A kalmár boltjába siet, aki hajlandó is neki, a hatalmasnak segínyt nyújtani, de csak minden kockázat nélkül. Mikor a bosszuállás Furiái által megszállt üldözők arcát megpillantja, sorsára bizza a szerencsétlen embert, nem hatja meg

annak szivettépő felkiáltása: „Hilfe, Hilfe“. Elmenekül, bezárkózik és csak később siratja a zsák korpát, amelyet az áldozat vére beszenyenezett. Csak később sopánkodik a megcsappant forgalom miatt.

Ime, a paedagogiai eset. Itt vannak a megfigyelésnek a tárgyai: Eremitsek, a Sibrulok és a Northunok. Nem egyének ezek, hanem típusok, a jelenkor társadalmának tipikus alakjai. A telhetetlen, zsákmányszomjukban hatást nem ismerő Eremitsek, a minden emberi tekintetet megvető, könyörtelen Sibrulok és az életet olyan példátlanul alacsony szintájánál tekintő Northunok.

Kik és hogyan nevelték ezeket az embereket? Kik és hogyan nevelték a hozzájuk hasonlókat?

Ime, az érdekes és nagy probléma. Érdemes rajta gondolkodni

—s.

Igaztalanságok.

A „Néptanoda“ ez évi 2. számában egy riasztó kurjantás jelent meg *Trájtler* Károly aláírásával. „Riasztó kurjantás“-nak nem gúnyból nevezem: hanem azért, mivel ez a cikk tényleg azt a hatást teszi az emberre, mint amikor valami halálveszedelemben forgó ember a rendes emberi hangtól eltérő, kétségbeesett üvöltéssel „segítség“-et kiált, hogy a szomszédokat felriassza, összeszaladásra s mentésre indítsa.

A címe ennek a „velőtrázó sikoltás“-nak ez: A „Néptanítók Lapja“, az „Eötvös-alap“ és Ujvári Béla. „Intézve van pedig első sorban és legfőképpen a „Nemzeti iskola“, annak szerkesztője és munkatársai ellen. Oldalvágás van szánya a Magyar Tanítók Otthonának és azoknak is, akik annak idején — az Eötvös-alap elnökválasztó közgyűlésen — nem Ujvárra, hanem Tóth József-re szavaztak.

Nekünk — a M. T. Otthona képviselőjében — nem hivatásunk sem a „Nemzeti Iskola“ embereit, sem az Eötvös-alap Tóth-párti tagjait védelmezni. Majd elvégzik ők a maguk dolgát maguk is. Nem is volna tán illő dolog védőjükül kirukkolni. Megmaradunk hát a magunk portáján: a Magyar Tanítók Otthonára címzett nyaklevesnél. Az erre vonatkozó kitételek, ime, ezek!

„Aki valamelyest ismeri, *hogyan Budapest tanítói köreiben milyenek a viszonyok*, tudni fogja, hogy a „Magyar Tanítók Otthona“ és a „Nemzeti Iskola“-nak a „Néptanítók Lapja“ ellen indított hadjárat mit jelent.“ (Ebben tehát az van mondva — konstatálnunk kell ezt — hogy a M. T. Otthona a Néptanítók Lapja ellen hadjáratot indított.)

„A M. T. O.-ban egy pedagógiai tanár kiadja a jelszót: tudományos folyóirat kell a magyar tanítónak.“

„A Magyar Tanítók Otthona kiadja a jelszót.“

„Aki ismeri Budapesten a *tanítók köreiben milyenek a viszonyok*, tudni fogja, hogy e rendszeres támadások *néhány* embernek *hatalmi* vágyódásában találják magyarázatukat. Ez a néhány ember más képet akar adni a Magyar Tanítók Otthonának,“ stb.

„Ne higye senki, hogy a Néptanítók Lapja reformjától ezek az emberek komolyan gondolkoznak; a támadás célja egyfelől *hatalmi kérdés* elintézése csupán, másfelől *bizonyos intézmény létkérdése*.” (Kár, hogy direkt meg nem nevezte ezt a „bizonyos intézmény-“t. Így megnevezetlenül s az előzmények után a Magyar Tanítók Otthonát kell értenünk. S ebben az esetben a cikknek ez a kitétele azt az állítást foglalja magában, hogy: a Magyar Tanítók Otthona részére a „lenni vagy nem lenni“ kérdése azon fordul meg, hogy Ujvári Béla megmarad-e szerkesztőnek vagy sem. Bolond egy állítás; de — ha restelkedve is — kénytelenek vagyunk *ezt is* konstatálni.)

Ime, a vészkiáltásból ennyi az, ami a Magyar Tanítók Otthonára vonatkozik. S ami ezekben a kitételekben a Magyar Tanítók Otthonáról állítva van, az egytől-egyig, az utolsó betűig — *valótlanság*. Vagyis a szó szoros, magyaros és egyenes értelmében: egy szóig *nem igaz az*, ami itt az Otthonról mondva van.

1. Nem igaz az, mintha a M. T. Otthona hadjáratot indított volna a Néptanítók Lapja ellen.

2. Nem igaz olyan értelemben sem, hogy a M. T. Otthona adta volna ki a jelszót a „hadjárat“-ra.

3. Nem igaz az sem, mintha „Budapesten a tanítók körében“ olyan „viszonyok“ volnának, hogy itt „néhány ember,“ „hatalmi vágyódása“ dirigálna; az sem igaz, hogy „néhány ember más képet akar adni a Magyar Tanítók Otthonának.“

4. Az sem igaz, hogy azok, akik a Néptanítók Lapját tudományos folyóirattá óhajtanák átreformálni, nem „komolyan“ gondolnák azt, amit mondanak.

5. Az sem igaz, mintha a Magyar Tanítók Otthonának vagy bármely más tanítói közintézmények „létkérdése“ volna az, hogy a Néptanítók Lapja olyan-e, mint ma, vagy átváltozik, s a szerkesztője X-e vagy Y.

Mindegyik „nem igaza“-t komoly, hatalmasan beszélő tényekkel támogatva mondjuk ki.

Az 1. és 2. számot annak a ténynek az alapján, hogy a M. T. Otthona senki és semmi ellen semmiféle „hadjáratot“ nem indított, ilyesmire „jelszót“ ki nem adott, ilyesmi soha eszéágában nem volt; mert kulturális, társadalmi és nemzeti célokat szolgáló nagy és sok oldalú munkálkodása közben nem ér rá katonásdit játszani. Hogy mivel foglalkozik a M. T. O. s milyen magasan áll az egyéni hiúságok torzsalkodása fölött, azt mindenki láthatja, tudhatja, akinek a szemét és fülét be nem köti az elfogultság, vagy sértett hiúság s az ezekből burjánzó — rosszakarat. A M. T. O. nemes, nagy célok szolgálatában nyílt közügyi munkát végez. Négy féle szakosztálya égető nagy, közügyi kérdéseket bontogat hétről-hétre, napról-napra, tehát állandóan, tervszerűen. Olyan munkásságot fejt ki, amilyenhez csak megközelítőleg sem volt képes soha egyetlen tanítói intézmény sem. E mellett hirdeti és ápolja az erők egyesítésének, az ellentétek kiegyenlítésének, mindnyájunk békés, egyesült erővel való munkálkodásának az eszméjét. Ha már most ebben a lázas, szakadatlan közügyi munkálkodás közben, a munkálkodók száza közül egyiknek-

másiknak azon is megakad a figyelme, hogy a műveltségben nagyot haladt magyar tanitóságnak tudományos színvonalon álló folyóiratra volna szüksége, s ezt az óhajításukat az egyik szakosztály egyik ülésén komoly, tárgyilagos előadás formájában ki is fejezik: hát ebből lehet azt kiállítani a világba, hogy a M. T. O. „hadjáratot indított“ vagy ilyenre „jelszót“ adott ki *valaki* ellen?! . . . Nem. És az állítás teljesen ellenkezik a történet és történet tényekkel; tehát — nem igaz.

A 3. számú „nem igaza“-t ki kellett mondanunk, mert a fővárosi tanitóság körébe a viszonyok éppen ellenkezők, mint amint Trajtler sejtetni akarja. A fővárosi tanitóság éppen a M. T. O. megalakítása óta bontakozott ki azokból a „viszonyok“-ból, amikor „néhány ember“ „hatalmi vágyódása“ dirigálta és *nyügözte le* az egésznek, az összességnek a tevékenységét. Éppen arra törekszik itt most minden jóra való és számottevő tényező és egyén, még a hatóságot sem véve ki, hogy a közügyű munkálkodás teréről az egyéni kapaszkodást, a néhányok hatalmaskodását teljesen és véglegesen kizárhassuk, s az *egyenlők* nagy sokaságának — tehát édes mindnyájunknak a számára legyen termőföld a közügyi munkálkodás területe. Ebből a célból állítottunk az Otthon keretébe négyféle szakosztályt, ötféle szakbizottságot, hogy mindenki megtalálván a hajlamának megfelelő munkateret, valamennyien kivessük részünket a vállvetett munkából. Hogy a „viszonyok“ *ma ilyenek*, amint mi mondjuk, azt tények bizonyítják. Az ellenkezőjét Trajtler csak állítja; sőt nem is állítja, csak általánosságban emleget valami furcsa „viszonyok“-at, de hogy mit ért ő ez alatt, arról hallgat. Pedig *ilyen* módon a főváros tanitóságát gyanus színben tüntetni fel az ország tanitósága előtt: az talán még sem járja; kivált a Budapesti Tanítótestület elnöke részéről, aki már a saját beválasztásából is éppen az ellenkezőjét tanulhatta volna meg abból, amit most kívág. Ha pedig nem az egészre gondol, hanem csakugyan „néhány“-ról van szó, akik az összesség érdekei rovására saját egyéni céljaik érdekében sunyiskodnának s ezeknek a nyomában kezdenek már valahol olyan „viszonyok“ képződni, amiket mi még nem vettünk észre, de az ő *éles* szeme már lát: hát rukkoljon ki vele nyíltan; nevezze meg azt a néhány embert és fesse le nyíltan és *híven* az általuk teremtett viszonyokat. Amíg ezt nem teszi, addig — az általunk ismert tényekre támaszkodva — jogunk van azt mondani: „nem igaz.“

Hogy továbbá az az állítás, mintha „néhány ember“ még a Magyar Tanítók Otthonának is más képet akarna adni, mennyire nem igaz, bizonyítsák ezek a tények: 1. Az Otthonnak sem a vezetőségében, sem a tagjai sorában egyetlen egy ember sem akadt eddig, aki az intézmény alapszabályaiban, vagy munkaterveiben valami változtatásra csak óhajítást is fejezett volna ki. 2. Az Otthon körén kívül állóktól sem nyilvánult erre óhajítás. 3. Minden hatósági személy is, fel egészen a miniszterig, akinek csak alkalmá volt az Otthonról véleményt nyilvánítani, azt a mostani céljaival és szervezetével közügyi érdekeinkre előnyösnek ismerte el. Hát kik azok, akikről Trajtler beszél a világnak?! . . . Nem volna szives bemutatni őket?!

A 4. számú „nem igaz“-t támogatja minden, ami ebben az ügyben történt, nyilvánosan, mindenki szemeláttára. A társadalmi szakosztálynak azon ülésén, ahol a tudományos folyóirat kérdése tárgyilagos volt, hallhatta mindenki, hogy itt igen is komoly és tárgyilagos a főrekvés arra, hogy a magyar tanitóságnak olyan eszköz legyen a kezében, amelynek segítségével a rohamosan haladó tudományok színvonalán tarthassa magát. Ott volt a Néptanítók Lapjának egyik szerkesztője; nem talált rá okot és jogot, hogy így szóljon: „urak! ami itt történik, nem komolyan és nem úgy van gondolva, ahogy mondjátok.“ Megjelent a gyűlésről szóló részletes tudósítás; megjelent az előadó tanulmánya egész terjedelmében: nem olvasta ki a tényekből senki — mert nem is olvashatta — azt, hogy „ezek az emberek nem komolyan gondolkoznak.“ Ha nem látnók a Trájtler-nevet a cikk alatt, azt kellene gondolni, hogy valami éretlen, tapasztalatlan diákgyerek incselkedik komoly, lelkes, nemes gondolkodásu, magas kötelességérzetű férfiak jóratörekvésével. De így csak a csodálkozás hangján mondhatjuk: „Uram! Amit mondtál, az nem igaz. Keresd a tévedésed okát s meg kell találnod a ténybeli — igazat.

Az 5. számú „nem igaz“-nak ott áll erősségeül a Magyar Tanítók Otthona a maga egészében. Ez az intézményünk — hála Istennek és a fővárosi tanitóság erős akaratának, — évről-évre, hónapról-hónapra, napról-napra gyarapodik, erősödik, izmosodik, úgy szellemi, erkölcsi, mint anyagi erőben. Nem azt érzi, hogy kicsi volna az ereje a keretekhez képest, hanem azt, hogy a nagy kereteket a növekedő erő már szűknek érzi. Aki figyelemmel kíséri működését s gyarapodását, elismeri fontosságát, létjogosultságát, szükségességét, mint ahogyan tette uj miniszterünk is az Otthonnak nála tisztelgő küldöttsége előtt. Ennek az intézménynek a „létkérdése“ nem függ sem Ujvárinak, sem semmi néven nevezett és nevezendő egyes embernek az egyéni pozíciójától. Ennek az intézménynek a „létkérdése“ egyesegyedül a zászlója köré csoportosult tanitóság százainak az akaratától függ. Ha azt hiszi Trájtler, hogy ezeknek a százaknak az akaratát Ujvári — ha szerkesztő marad — meg tudja, meg akarja és meg fogja változtatni az intézmény megbuktatása céljából: akkor amit Trájtler mondott, igaz, hogy ha nem — akkor nem igaz.

De ha az Otthonra s az azzal kapcsolatban levő egyénekre és viszonyokra vonatkozó állítása közül Trájtlernek egy sem igaz: hát akkor ezekhez az állításokhoz hogyan juthatott Trájtler Károly, akit eddig mindig megfontolt, komoly ítélkezésű embernek tartott mindenki! . . . Erre a kérdésre mi még nem is kereshetjük a feleletet anélkül, hogy esetleg rá ne tévedjünk a feltevések, találgatások sikamlós útjára.

Egyet azonban — azt hisszük — találgatás nélkül mondhatunk. Ha Trájtler Károly a maga 4—5. vasárnap délutáni asztaltársával együtt nem egy-egy budai kávéházban hánytá-vetette volna meg a közügyi dolgokat, s nem onnan vizsgálta volna „a tanítók köreiben“ létező viszonyokat, „hanem a társaival együtt“ mindig a kollegák sokasága körében, a nyüzsgő munka közepéről vizsgálódott volna, akkor ilyen égbekiáltó igaztalanságokat nem állítana a tanitóság egyik legrsőbb intézményéről s annak embereiről.

Szerkesztő.

Brüsszel.

A Belga határon meglepő az a változás, ami a két szomszéd népet egymástól megkülönbözteti. A belgák lármások, jókedvű, barátságos népek. Hallatlan az a fortissimó, ahogy énekelnek. Végtelen önérzet és nyíltság sugárzik belőle. Egy uri társaság összefogódzkodva, táncolva ment végig a pályaudvaron. A belga gőzösnek sajátos borizü hangja van. Németül itt már senki sem beszél, nyelvük a flamm és francia egyaránt. Pénzüik a frank, a mi korona értékünk. Az órámat este pont 8-ról 7-re igazították és elkezdődött a szerencsétlen vuj-vuj. Budapestet rajongva említik. „Szép város! ott laknak a vitéz magyarok.“ Brüsszel mindenkinek tetszik, kedves, élénk város. Kis Párisnak hívják. A „Nord-Boulevard“-ja élénk, népes utca. Palotá-soraít fényes kirakatok díszítik. Ott nincsen záróra, 11 órakor még könyveket vettem. Éjjeli élete egy utcai balet. A „Midi“ pályaudvar előtt van a körhintások tere, keleti fényűzés. De a köznép szegény. Gyümölcs, ital helyett olcsó tengeri kagylókon, csigán nyalakodik. A tejeskocsik elé kutyákat fognak és a piacon ezrével ugatnak az efféle lovak. Brüsszel nevezetessége a „Manneken Pis“ egy kedves kis meztelen alak, amely szükségét végzi és kut gyanánt szolgál. Régebben nagy ünnepséggel szokták felöltöztetni, ma egy kis vasráccsal van elkerítve. A közönség hasonló használatára nyitott kagylók állnak az utcán. Ez iziételenség.

Belgiumban nincs tankötelezettség. „A kath. papok meg vannak elégedve, ha a nép csak a templomot látogatja. A szociálisták követelik a tankötelezettséget.“ Az iskoláik községiéek, de a papok hatalmában vannak. A tandíj 60 frt-tól 150 frt-ig megy évenként. A gyermekert az iskolában van és a gyermekkertésznőnek ugyanaz a képzettsége és a fizetése, mint a tanítónak. A tanítónők itt nagy előnyben vannak. Brüsszelben van 400 tanítónő és 150 tanító. A fiúk és leányok külön vannak választva, más épületbe járnak. A leányoknál csak nők tanítanak. Azonkívül a fiu iskolában, amelyikben voltam, 8 tanító és 7 tanítónő volt. Nőknél nők a direktorok. A tanítók a nők ellen vannak. Munkájukkal nincsenek megelégedve. 9-éven felül való gyermekek mellé nem valók. Mégis mindegyre szaporítják a tanítónők számát, mert azok kevesebb fizetést kapnak. A tanítónő kezdő fizetése 600 frt (1200 frank), a tanítóé 700 frt (1400 frank). A legmgasabb fizetésük 1700 frt (3500 frank), az igazgatóké: 4800—6000 frt. 6 évig tart a 3-ad fok, 5-ig a 2-od fok, s 5-ig az 1-ső fok. És mindegyik külön vizsgához van kötve. Az igazgatónak is vizsgát kell tennie és erre csak 30 éves korában jelentkezhet. 35 évig szolgálnak. Évenként a fizetésnek 30%-át fizetik nyugdíjba és csak a 70 százalékát kapják. Az ipariskolát külön épületben, külön iparostanítók látják el. Az efemiek ott nem tanítanak, viszont az ipartanítók sem taníthatnak másutt. Az ipariskolai tanítók fizetése 1-ső évben 300 frank 2-ik évben 400 frank, 3-ik évben 500 frank. A felső ipariskolában 900 frank. Ház-tartási iskolájuk van. Továbbképző ismétlőiskolájuk nincs, de akarnak szervezni. Iskoláikban csinos váró-terem, rendes osztályuk és felszerelésük van. Udvaruk kicsiny, más nincs. De vannak játszó-

tereik és játszó óráik, s hetenkint 2-szer elviszik a gyermekeket fürdőni télen is. Az igazgatókkal nincsenek megelégedve. „Elfelejtik, hogy ők is tanítók voltak. Külön kasztot képeznek és a tanítóknak az igazgatók lába alá kell vetniök magukat. Cezárok, Tiránok és gyűlölik őket.“

Szakrendszerük nincs. Legfeljebb két tanító van egy osztályban. Az osztály rendszert jobbnak tartják a fegyelmi okból. „Szakrendszer csak a polgáriban és gymnáziumban lehet, ott több a szükség és a mentő körülmény.“ A Midi iskolában a gyermekkert, elemi, gymnázium egy épületben van és az elemi, gymnáziumi, egyetemi tanárok vegyesen tanítanak minden osztályban szakrendszer szerint, egyenlő fizetés mellett. Rangkülönbséget nem ismernek. Mindegyik a maga tárgyában a legnagyobb mester. Szakfelügyelő nincs, nem is kell. Együttnevelés nincs, nem is óhajtják. Csak a kicsinyeknél, 4—6 éveseknél tartják megengedhetőnek. Tanításuk egész napos, másként nem végezhetnék el a roppant anyagot, amit tantervük előír. Csak nyáron a forróság miatt szünetel a délutáni tanítás. A testi büntetés nincs megengedve. Szánalmas a tanítók helyzete. Egyfelől szorítják az anyag elvégzésére, másfelől csak az jár iskolába, aki akar és amikor neki tetszik. Semmi szorító eszközük nincs. A szülők minden szóért panaszkodnak a polgármesternél. Nem látják be azok, akikért fáradoznak, hogy csak javukat akarják. A rossz rendszer az oka, hogy a tanítónak nincsen tekintélye, nincs egyénisége, „Oh, nekünk nagyon nehéz munkánk van.“

Az osztályozás úgy történik, hogy minden tanuló 110 pontot kap hetenként az előmenetelből és 110 a viseletből. Ezekből veszítenek el a feleletük és viseletük szerint. A szülőknek meg alá kell írniok. Ezt a tanítók szükségesnek és jónak tartják. Évenként két nagy vizsgát tartanak, ez zárt és rendkívül szigorú. Csak a tanító egymaga van jelen és napokig osztályoz. Ezt követi az érdemesek kitüntetése, amely nagy ünnepséggel történik, s amelyen a város tanácsa is részt vesz. A cirkuszban tartják meg az ünnepséget. A diszfelvonulást zenekar és óriási néptömeg kíséri. A helyeket már előre lefoglalja a legelőkelőbb közönség és a szertartást nagyrészt a nagyok töltik be. Végül sok könyvet osztanak szét mind piros kötésben. Külön kitüntetésben részesül a legjobb tanuló, a legszorgalmasabb, a legjobb viseletű stb. Házi feladatot mindenből adnak fel. Gyengetehetségük külön oktatásba nincs bevezetve. E helyett 8 osztályt kívánnak a mai 6 osztály helyett, de külön választva a 4 felső osztályt erősebbekre és gyengékre, mert a roppant tananyagot ma nem bírja el mind.

A tananyaguk hetekre, illetve órákra, negyed órákra, percekre felosztott. „8 $\frac{1}{2}$ -től 9 $\frac{1}{4}$ -ig helyesírás. A három testvér. 9 $\frac{1}{4}$ -től 10-ig méterrendszer, 10-től 15 percig ismétlés. 10 $\frac{1}{4}$ -től 11-ig történelem. I. Lipót. VI—11 $\frac{1}{4}$ -ig olvasás: Az egér. 1 $\frac{1}{2}$ -től 2-ig. 2 $\frac{1}{2}$ -től 2 $\frac{3}{4}$ -ig, 2 $\frac{3}{4}$ -től 3 $\frac{1}{4}$ -ig 3 $\frac{1}{2}$ -től 3 $\frac{3}{4}$ -ig. „Rosszabb dolgunk van, mint a katonáknáéknál. Előre vakon fel kell osztanunk a tananyagot óránként, vagy átveszszük valakinek 13 évvel ezelőtti felosztását. Azután jön a a direktor és jaj annak, aki eltér tőle. Ez az egésznek a rejtett

célja, a basáskodás. A direktor aztán előkéri az előírást, a végzett tananyag kimutatását és utána néz a fiuk táskájában, hogy elvégezték-e? Osztálykönyvük van, kaptam is belőle, de a nevét kitörölte róla, nehogy visszhatása legyen. A tankönyvek az iskolában maradnak. Kézügyességük hetenkint 1-szer van, kivéve az 1-ső osztályt, de ez sincs minden iskolába bevezetve. Saját szavukat idézve: „Nálunk nem sokat tartanak felőle. Van napközi otthonuk is és ki szoktak rándulni. A tanítók 6 elemi után lépnek a képzőbe, ha a 14 évet betöltötték.

Fiatalabb gyerekek 2-évi előkészítőbe járhatnak, de ez nem szükséges. Mindegyiknek kell felvételi vizsgát tennie. A tanító képzés 4 évfolyamból áll és egy gyakorlati évet kell tölteniük a képesítés előtt. „Akik nálunk 6 év alatt elvégzik az elemiben, azt ami elő van írva, azoknak nem kell a középiskola.

Osztende az utolsó szárazföldi állomás, előttünk áll a végtelen tenger. A város egyszerű, csendes, igénytelen. Csak a tengerparton hullámszik az idegenek vásári tömege. Van itt fiatal orosz hercegnő, angol lord családja, amerikai pénzkirály és köztük elszórva idegent imádó nyárspolgári család, kiket a hírnév csalt oda, mint az éjjeli mécs a könnyelmű lepkét. Szép a tengér partja. A mi Duna-sorunkhoz hasonló. Széles korzóját egyforma emeletes házak környezik. Este mind ki van világítva. A fürdőhely nagy területen el van kerítve. Elöl állanak a fürdőházikók ezrével. Külön van az ingyen fürdőhely és ennek megfelelő olcsó szállodák is a külvégbe. A fürdőket szakértő szemek vizsgálják a parton és alkuszoknak rájuk. Szébb ennél, amikor a víz elvonul és helyén a hófehér homokon lármás gyermekek játszanak. Dagálykor újra nedves lesz az alja és buja források fakadnak belőle. Az éghajlat a délről jövőeknek egy kissé hűvös. Augusztusi estén elkél a felöltő. Apálykor a kikötőben talpig szárazon maradnak a hajók. Délután 4 órakor és este 9-kor indulnak Dóverba. Ilyenkor oda tódul a közönség és fehér zsebkendőkkel integetnek ismerőseiknek. Szívesen szálltam a hajóra, amely gyorsan haladt és visszatekintve, csak szürkeséget láttam körülöttem. Még csak az érdekelt, hogy mi van a vízen túl.

Molnár Gyula.

A népoktatási törvény revíziója.

III.

A népoktatási törvény bírálata.

Sokan vannak, akik a népoktatás terén a tanulás kötelezettségét illiberális elvnek tartják; abbó indulván ki, hogy a nép kulturális haladásának legerősebb biztositéka az, ha az általános iskoláztatás nem a kényszernek, hanem a nép lelkében élő szükségérzetnek a következménye. Ezek tehát a feltétlen szabadság elvét hangoztatják a népoktatás terén is, azt kívánva, hogy az iskoláztatást nem kényszerrel, hanem az iskolák megkedveltetésével kell általánosítani.

Az én véleményem bátorodik ezekkel szemben a népoktatási

törvény álláspontját helyeselni. A nép millióit alkotó egyéneknek vágyait, törekvéseit, gondolkodásmódját, érzelmvilágát millió meg millió-féle életkörülmények s oly erősen befolyásolják, hogy a legéletbevágóbb érdekekkel szemben is ezek a közvetlenül készítő, parancsoló befolyások a döntők minden oly alkalomkor, midőn az élet-utat *önhatározásból* kell megválasztani. Hiába a szép szó kecsegtetése, hiába a tudás hasznának távolról való hangoztatása! A milliók zöme — önkényére hagyva — arra az ösvényre fog özönlenni, amelyen — korlátolt látáskörével — önalkotta igényeinek legmegfelelőbb előnyöket legkönnyebben s legrövidebb uton elérhetni véli. És ez természetes. A tudás hasznát, a műveltség előnyeit csak azok érzik, azok méltányolhatják, akik — részesei lévén — izlették. Valakivel olyasmit kedveltetni meg, amit nem ismer, aminek hasznáról, reá nézvést üdvös, előnyös voltáról meggyőződést szerezni kellő alkalmá — önnön életében — nem volt: ez az emberi természettel, az emberi lélek örök törvényeivel ellenkező. A tudás előnyét a tudatlanokkal, a népművelődésnek magára a népre való nagy hasznát, fontosságát előbb meg *kell* izleltetni, ha megakarjuk kedveltetni. Épen ezért kell az iskoláztatásban a kényszer, hogy a népzöm — akarva nem akarva — érezze a fontosságot, a hasznosságot, az előnyt s így lassanként érelledjék meg benne a szükségesség érzete.

Ismétlem tehát, hogy feltétlenül helyeslem a törvény első fejezetében kimondott elvet a népiskolai oktatás általános kötelezettségét illetőleg. De épen azért, mert ez elvet a magyar nép (vagy mondjuk a Magyarorszában lakó nép) magasabb műveltsége érdekében feltétlenül helyeslem: épen azért kell kifogást tennem a népoktatási törvény olyatén intézkedése ellen, mely megelégedett az elvnek egyszerű proklamálásával, s nem tett az eredményt feltétlenül biztosító intézkedést arra nézve, hogy ez a fontos elv gyakorlatilag valóban meg is valósuljon.

Semmi komoly intézkedés nincs a törvényben az iránt, hogy az elemi oktatás számára megszabott ismereteket csakugyan és elalkudhatlanul el is sajátítsa mindenki. Mert hiszen nem az a dolog lényege, hogy az élet bizonyos szakában az ember eljárógasson az iskola épületébe; hanem, hogy mind azokat az elemi ismereteket, melyeket a törvény e haza minden polgára számára szükségesnek mondott ki, *valósággal meg is szerezze* mindenki. Már pedig a törvényben erre vonatkozólag semmi intézkedés nincs. Nem százával, de ezrével töltik be évenként 12—15. életévöket, akik így vagy úgy teljesített iskolalátogatási kötelesség után bucsut mondanak az iskolának a nélkül, hogy az elemi ismereteknek a felét, vagy csak a negyedét is sajátjoknak mondhatnák. Ezekkel szemben az iskolakötelezettség elve semmi gyakorlati eredménnyel nem járó üres frázis maradt.

De nemcsak ennek a végcélnak a biztosítására, de még az egyszerű iskolalátogatás kötelezettségének szigorú teljesítésére vonatkozólag sincs a törvényben — a megvalósításra alkalmas intézkedés. Igaz ugyan, hogy pénzbüntetést rendel az iskolalátogatásbeli hanyagságra; de már — például — a *behajthatatlanság* esetére nem intézkedik. Pedig épen a már csak behajthatatlanság miatt is mulasztások

rengeteg mennyiségével szemben lehetetlen volt a pénzbírságot — annak minden anyagi és erkölcsi súlyával — érvényesíteni. Annál kevésbé volt alkalmazható a törvénnyel konokul dacolókkal szemben megállapított végső eljárás: a tanköteles gyermek gyámság alá helyezése; s ez is azért, mert csak papiroson van kimondva, de végrehajthatóságáról a törvény már nem gondoskodik. Nincs megmondva, ki köteles e költséget fizetni? A szülők-e, a község-e, vagy a vármegye, vagy az ország? A szülőkön esetleg meg sem vehető. Az utóbb említettek pedig kötelezhetők-e arra, vagy anyagilag képesek-e rá, hogy esetleg százával, ezrével előfordulható konok törvényszegések miatt tetemes költséget fordítsanak e célra?

Ezekből láthatjuk, hogy az általános tankötelezettségi elvnek gyakorlati megvalósítására szolgáló büntető intézkedések az életben teljesen érvényesíthetetlen alakban vannak a törvényben megállapítva. Ébből pedig az következik, hogy maga a tankötelezettség elve is pusztán írott malaszt, mely — nem törtévéni szigorú gondoskodás a megvalósíthatásról — a népoktatási hatalmasabb fejlődésének alapjául nem szolgálhatott.

Ez az egyik, legfőbb, legsarkalatosabb hiánya népoktatási törvényünknek.

Az első fejezet másik — nagyon sokat magasztalt — elve: a tanítatás szabadsága, már úgy is, mint elv, alapos kifogás tárgyává tehető.

Amikor egy állam az államélet kötelékébe tartozók összességére kötelezőleg törvénybe ígattja bizonyos fokú műveltségnek elsajátítását, akkor nem kizárólag az általános emberiségi haladásnak érdekeit tartja szem előtt, sem pedig — más oldalról — nem csupán az egyének boldogulhatóságának feltételeit akarja szolgálni; hanem ezek mellett — vagy tán jobban mondva, első sorban, — magának a törvényt szabó államnak, illetőleg az azt alkotó nemzetnek speciális érdekeit akarja biztosítani. Ezeknek az állami, nemzeti érdekeknek a szempontjából pedig nem az a legfontosabb, leglényegesebb, hogy az államkeretben élő egyesek mindegyike bizonyos megsabott ismeretanyag tényleges bírásának valamely nyilvános iskolában tett vizsgán bizonyosságát adja; hanem az a legfontosabb, leglényegesebb, hogy minden egyes nevelésének az egész szelleme, az egész iránya, kedettől fogva végig, egészében úgy, mint minden legparányibb részleteiben, megfeleljen az illető állam speciális érdekeinek. Vagyis: ha az az egész nevelői hatás, amelynek az egyén ki van téve, minden ízében, minden árnyalatában a nemzeti érdekek szolgálatában álljon. Rendkívül fontosága ez különösen hazánkban, ahol annyi nyílt és titkos ellensége van a magyar állnemesze érdekeinek, a magyar nemzet — ezeréves jogokon alapuló — törekvéseinek. A magyar államnak, a magyar nemzetnek igazán létérdeke nem egyedül azt követeli, hogy minden egyes kellő téjékozottságról adjon bizonyosságot a népiskolák számára előírt „tantárgyak“-ból; hanem, hogy a tankötelezettségi időszak alatt reá gyakorolt egész nevelői hatás — minden napnak, minden órának minden parányi mozzanatát beleértve — a magyar állam, a magyar haza, a magyar nemzet magasztos érdekei tiszteletének, szeretetének

irányába terelje az egyén gondolat- és érzélemvilágát; szóval egész szellemi lényét. Már pedig, ha szabadságot adunk mindenkinek arra, hogy az elemi oktatás korszakában ott és attól nyerje nevelését, ahol és kitől kedve tartja, akkor nincs semmi biztosítékunk aziránt, hogy a haza polgárai kisebb vagy nagyobb részének oktatása közben a taníttatás szabadsága nem szolgál-e fegyverül éppen az ezen szabadságot megadó nemzet legszentebb, legéletbevágóbb érdekei ellen. Mert az a pusztá tény, hogy pl. valaki a nyilvános vizsgán előírt tantárgyakból — közöttük pl. magyar nyelvből, történetből, alkotmányból — kifogástalannak látszó vizsgálatot vág is le, még nem bizonyítja, hogy nevelése az említett nagy érdekek irányában történt; nem biztosít az ellen, hogy annak a kifogástalannak látszó vizsgálatot tevő egyének a lelkébe nem ültettek-e éppen az ezen törvényadta taníttatási szabadság révén oly rejtett, kárhuzatos irányzatot, melynek alapja az elfogultság, vagy éppen gyűlölet, s célja homlok egyenest ellenkezik a magyar állam, a magyar nemzet céljaival.

S mert az elemi iskolai kötelezettség időszakától nem csupán azt kívánjuk, hogy a tudásnak, műveltségnek bizonyos mértékét minden egyes honpolgár elsajátítsa, hanem elsősorban és legfőképen azt követeljük tőle, hogy kivétel nélkül minden egyesnek a lelkébe elolt-hatatlan öröktűzzel megvilágított oltárt emeljen a magyar haza, a magyar nemzet nagy érdekeinek imadására; s mert a legfőbb célnak — kivétel nélkül minden egyes egyénnél való — elérhetését a törvény által adott taníttatási szabadság mellett biztosítva nem látom, sőt éppen e szabadságot alkalmasnak vélem az ellenkező törekvések meghonosulására: a népoktatási törvény I. fejezetében ezt az elvet a magyar nemzeti népnevelés igazi céljaival, érdekeivel meg nem egyezőnek, azokra — esetleg — veszélyesnek tartom.

A második fejezetben nem lehet helyeselni azt, hogy különbséget tesz nyilvános és „magán“ (vagyis nem nyilvános) iskola között. A nép nevelése sokkal nagyobb érdek, semhogy annak szolgálatában másforma, mint nyilvános iskolát meg lehetne tűrni. Ez azonban nem jelenti azt, hogy magánszemélyeknek ne legyen megengedve népiskolát állítani s fentartani; hanem jelenti azt, hogy bárki állítson és tartson fenn népiskolát, az *csak* nyilvános iskola lehet, amely beleillesztetvén a népoktatás nagy szervezetébe, a törvény által alkotott összes hatóságok közvetlen felügyeleti, ellenőrzési s intézkedési köre alá tartozik. Legfeljebb a tanítók megválasztását, a tanításért s esetleg ellátásért járó díj megállapítását szabad az iskolát fentartó egyén jogául meghagyni; minden egyéb tekintetben — úgy magát az iskolát, mint a tanítókat illetőleg — a többi iskolákra vonatkozó törvényeknek és szabályoknak a maguk teljes egészükben kell a magánosok által fentartott iskolákban is érvényesülniök. De ez aztán nem lesz többé „magán“, hanem a többivel teljesen egyenlő „nyilvános“ iskola.

De ennél lényegesebb része is van ennek a fejezetnek. Az, hogy azon tényezők között, melyek iskolatartásra jogosultak, az állam egy s ugyanazon kategóriába van sorozva a községekkel és — hiffelekezetekkel; a helyett, hogy az államélet keretén belül létező minden más tényező

felett felségi jogokkal bíró *nemzetnek* a népnevelésügyre vonatkozó feltétlen jogát proklamálná, s a többi iskolafentartó-tényezővel úgy számolna, mint amely — egytől-egyig — ettől a felségjogu tényezőtől nyeri az iskolafentartásra a — bármikor megvonható — *engedélyt*.

Azt hiszem, nincs oly komoly ember, aki a népoktatás terén ne tartaná legeszményibb, a nemzeti életre legkivánatosabb célnak az összes népiskolák államosítását. (Persze itt nem veszem azokat, akik egyházi állásuknál vagy a felekezeti elfogultságnál fogva ezt az ügyet nem nemzeti, hanem felekezeti szempontból mérlegelik). A nézetek eltérése csak arra vonatkozik, hogy az egyik fél a legnagyobb áldozatok árán el is akarná ezt a célt érni minél előbb; a másik pedig részint az állam pénzügyi viszonyaira való tekintettel, részint a felekezeti hatalmi körökkel való békesség okáért e cél megvalósítását későbbi időknek kívánja fentartani. E két nézetnek egyáltalában nem képezi összeegyeztetését a törvény most tárgyalt álláspontja. Mert az aranyközéput (amidőn az eszményt képező elv sem adatnék fel s a tényleges körülmények is figyelembe vétetnének) az volna, hogy a törvény mondja ki egyenesen és világosan a népoktatásügynek az állami feladatok sorába tartozóságát; de adja meg az engedélyt bárkinek, aki arra vállalkozni akar, iskolák tartására. Tehát: ha maguk az *iskolák* — a viszonyokra való tekintettel — nem államosíttatnak is, de államosíttassék maga a *népnevelés ügye*, amelynek keretében minden iskolafentartó az államtól nyert engedély alapján s a kikötött szigorú feltételek mellett gyakorol jogokat s teljesít kötelességet.

Ezt az álláspontot maguknak a hazafias hitfelekezeteknek is nemcsak elfogadniok, de sürgetniök is kellene, mert még ha áldozathozatal volna is ez az ő részükről, az áldozatot a *nemzet* érdekeinek hoznák, amely érdekeket pedig legelső rendűeknek bizonyára a hitfelekezetek is elismerik.

De ha a hitfelekezetek — ez idő szerint — nem képesek felemelkedni az általános nemzeti érdekeknek erre a magasabb álláspontjára: akkor magának a nemzetnek, a nemzet törvényhozásának volna kötelessége oly népoktatási törvényt hozni, mely a nemzetnek soha meg nem szűnt, egyetlen egyház javára soha fel nem adott, önrendelkezési jogát ténylegesen is helyreállítván: magyart hazánk igazi érdekeinek megfelelő irányban rendezze be népoktatásügyünket.

Ez hiányzik a ma érvényben levő népoktatási törvényből. Nem csak hiányzik, de ennek éppen az ellenkezőjét teremti meg a II. fejezet, midőn népoktatásügyi téren az állammal ugyszólván teljesen egyenlő jogu, egyenlő rangu tényezőnek ismeri el a hitfelekezetet. Ez tehát nem olyas részletbeii gyengéje, hanem valósággal *elvi fogyatkozása* — vagy mondjuk ki egyenesen; *hibája*, — népoktatási törvényünknek.

A harmadik fejezetnek az az intézkedése, mely a hitfelekezeteknek az általuk fentartott iskolákban, ugyszólván feltétlen önrendelkezési jogot biztosít, rendkívül fontos következményekkel jár hazánk egész népoktatásügyére. Ennek az intézkedésnek köszönhető az, hogy hazánkban a népoktatás terén egységes irány, egységes szellem nincs.

hogyan az elfogult, egymással szemben kicsinyeskedő felekezeti, s a magyar állameszme iránt ellenséges *nemzetiségi* különválások nemcsak megmaradnak, de egyre erősödnek, s a legszélésebb körben terjednek a legegyszerűbb, természeténél fogva legjámborabb néprétegek közt is. Mert a hitfelekezetek ezen tágterű önrendelkezési jogának védőfalai mögött egyrészt a nép művelődéséért nem lelkesülő hatalmi törekvések, másrészt a magyar állam iránt ellenséges idegen aspirációk vonták meg magukat. Az ország mai állapotai között mindenütt szemlélhető szomorú tények hangosan hirdetik, hogy népoktatási törvényünknek ez a „liberális“-nak látszó, pedig tulajdonképpen a félénk opportonizmuson alapuló elve, nemzeti életünkben jót nem, csak rosszat eredményezett. S növeli a hiba nagyságát az, hogy ily végzetes, vagy legalább súlyos következményekkel terhes intézkedés meghozatalára nem volt kénytelen a magyar törvényhozás. Hiszen az államalkotó nemzetnek azért az alkotmányért, jogvédelemért, melynek áldásaiban az államélet körében levő minden egyént részesít, joga van megkövetelni minden egyestől, hogy legyen annyi műveltsége, amennyi nélkül civilizált államban hasznos polgár senki sem lehet; s legyen oly irányu a neveltetés, amely biztosítékát képezi az államalkotó nemzettel való együttérzésének. Hiszen sem félvad egyéneket vagy csoportokat, sem a saját létezését veszélyeztető ellenséges elemeket a maga államélete alkotmánya körén belül nem köteles a nemzet eltűnni, épügy, mint egyéni tulajdonaiknál fogva közveszélyes embereket. Szóval: joga van az állampolgári jogot bizonyos foku s bizonyos irányu műveltséghez kötni. Ennélfogva joga van s *egyedül csak neki van joga*, a közműveltségnek azt az irányát és mértékét megállapítani, amely nélkül alkotmányos élete sáncain belül senkit sem tűrhet. Joga van megszabni a népnevelés egész belső tartalmát, szellemi irányát, berendezését, módját és eszközeit, s megkövetelni abszolút feltételül ezek betartását mindenkitől, aki e haza területén iskolafentartásra vállalkozik. S joga van a legközvetlenebbül s a legrészletesebben felügyelni, hogy e feltételek be is tartassanak. A „dologi feltételek“ lényegtelenebbek; a nevelés szelleme, iránya, módja, a tanítás terve és kivitele: ez a lényeges. Ilyen nagyon, de nagyon nagy fontosságú ügyekben a pusztá szabadelvűsködésnek nem szabad feláldoznunk a legéletbevágóbb szempontokat, mert a nemzet érdekeivel szemben el kell némulniok minden egyéni, testületi, osztályi, társulati, faji, felekezeti érdekeknek, melyek egyenként és együttvéve csak részt képeznek az egészszel, és a nemzet összességével szemben. Már pedig az a — igen-igen gyengéske állami felügyelet mellett gyakorolt — rendkívüli tágkörű, felekezeti önrendelkezési jog, a népoktatás terén a szertehuzó részek kénye-kedvét dédelgeti az összességnek, a nemzetnek rovására. Tehát okunk és jogunk van kimodani, hogy a népoktatási törvény harmadik fejezete is *elvi* hibában szenved.

Kifogás alá eső intézkedései vannak az V. fejezetnek is.

Az igazsággal meg nem egyező pl. az, hogy a törvény elismer felekezeti jellegűeknek oly iskolákat, melyeket a politikai község a saját vagyónából tart fenn, s csupán azért hagyja meg a felekezeti

jelleget, hogy eddig is ilyennek tartották s a fentartó község helyett az egyházi hatóság dirigált benne. Tehát egy helytelen, igazságtalant s igazán rosszat fentartottak csak azért, mert már ilyennek találták. Mi volna ez más, mint bizonyos egyházi hatalmak érzékenykedésére való tekintettel feláldozása a jognak, igazságnak, nemzeti, állami magasabb érdekeknek.

Folyt. köv.

Harsányi Anna

Szegény jó Annánk!

Amikor utoljára beszéltem vele — a mult év tavaszán — a zajos Andrassy-uton, könnyezve mondá el, hogy fivére, a volt országgyűlési képviselő, milyen súlyosan és reménytelenül beteg. Saját baja nem jutott eszébe, pedig már akkor magával hordozta azt és erősen szenvedett vele!

Minap, amikor lakásukra mentem, hogy hátrahagyott, két szomorú, síró nővérével osztozkodtam a fájó érzelmekben: már nem csak a fivért, de őt, a jó nővért, a több mint negyedszázad óta lelkiismeretesen működő derék tanítót is sirattuk.

Milyen izmos, erős, jószinben levő, minden nemes iránt érdeklődő és vidám kedélyű nő volt egészen a két év előtti időig. Milyen buzgó, odaadó, nemeslelkű és igen ügyes tanító volt, amíg csak bírta. Milyen jóságos, szerető, gyöngéd nővér volt utolsó lehelletéig!

Volt! Igen, most már csak: volt!

Hozzátartozói, barátai és jóismerősei méltán sirnak utána. Nehéz nélkülözni, nagyon hiányzik!

Volt polgári iskolai képesítése is s azért régtől fogva törekedett ebbeli tanultságát gyakorlatilag használhatni. — De bizony csak néhány év előtt juthatott egyik VIII. kerületi polgári iskolához.

Szegény jó Annánk te!

Aldott a te emléked mi közöttünk!

Dorogsághy Dénesné.

VEGYESEK.

— **Meghívó.** Otthonunk irodalmi és művészeti szakosztálya f. hó 23-án (szombaton) este 8 órakor háziestélyt rendez *Wagner Elza*, dr. *Eőri Szabó Imre*, *Száva János*, *Tóth Jolán* és *Zsedényi Aladár* közreműködésével. Az estély programját tánc fejezi be.

— **Értesítés.** Azokat az igazgató urakat, akik az iskola számára a Népnevelők Lapját a mult évben rendelték meg s csak háromnegyed even át járatták, tisztelettel értesíti a kiadóhivatal, hogy az első negyed év száma 1 korona beküldése ellenében megküldi.

— **Gyermekhangverseny.** Az Otthon vigalmi bizottsága január 17-ikén vasárnap, délután 4 órakor az Otthon nagytermében gyer-

mek hangversenyt rendez, amelyre a t. tagtársakat és hozzátartozóikat ez uton is meghívja.

— **Hangverseny.** A IX. ker. Mester-utcai közs. el. isk. „Segítség“-egyesület most tartotta szokásos évi mulatságát, amely minden tekintetben fényesen sikerült. A hangverseny egyes számain *Zofahl* Julia (ének), *Wolfran* Paula (hegedű), löhrbachi *Loer* Hugóné és *Pacska* Margit (4 kezes zongora), és *Kador* Mariska (zongora), urhölgyek, valamint *Kováts* Lajos (harmonium), *Hüke* Kálmán (zongora) *Goll* Jenő (tárogató), *Lessich* Endre (szavalat), *Vince* Mihály (zongorakiséret) és *Kador* Sándor (hegedű), urak töltötték be, a közönségnek osztatlan elismerése és tapsai között. Különösen *Kováts* Lajos harmonium számát és *Zofahl* Júlia énekszámát megemlítésre méltó érdeklődéssel és figyelemmel hallgatta a szép számú közönség, mely a hangverseny után tánca perdült, s csak világos reggel oszlott szét. Ezt a mulatságot minden esztendőben várva-várja a kerület ineligenciája, mert a mellett, hogy áldoz a jótékonyságra, még kellemes, lelket gyönyörködtető multságban is van része.

— **A Budapesti (budai) Tanítóegyesület** egy „Körösvény“-t küldött szét a fővárosi kartársak között, amelyben felkéri mindazokat, akik a jövő augusztusban a jeni kurzuson részt akarnak venni, jelentkezzenek január végeig. Minthogy az egyesület azt a kurzust „fölte érdekes“-nek és „tanulságos“-nak tartja, hajlandó magára vállalni az odautazás rendezését, esetleg bizonyos kedvezmények kihasználását. Jelentkezhetni az egyesület főjegyzőjénél, *Witkowszky* Sándornál, VI. ker., Szondy-utca, 58. II. 2.

— **Gyász.** *Szedő* József f. v. kartársunkat megrendítő csapás érte. Egyetlen hét alatt két szép kedves gyermekét veszítette el. A karácsonyfa alatt még egészségesen, boldogan örült a 3 és fél éves *Gusztika* meg a 2 éves *Erzsike* a *Jézuska* sok szép ajándékának. És az újév kezdetén már mind a két kis léleknek személyesen kellett felszáltni a *Jézuskához*. Mindnyájunk részvéte mellett enyhítse az átdöfött szülői szivek fájdalmait az a tudat, hogy kicsinyeik az üdvösség hazájában folytatják az itt megkezdett életet.

— **Jeltelen sirhalom.** XV. kimutatás néhai *Szabó Károly* tanácsnok siremlékére e hét folyamán befolyt adományokról.

108. VII. Dob-utcai el. iskola ..... 5.—
Az eddigi számokban kimutatva 1588.06

Összeg: kor. 1593.06

Hajnal Adolf.

Budapest, 1904. január 10.

Tartalom.

— „Paedagogia“. — Igaztalanságok. — Brüssel. — A népoktatási törvény reviziója. — *Harsányi Anna*. — Vegyesek.

Laptulajdonos: A Magyar Tanítók Otthona.